

VENDÉGELLÁTÁS

FOGADÓK

A megszálló helynek régies magyar neve *vendégfogadó*, röviden *fogadó*.

„Az az útszéli kurtahely — írja Tömörkény István, fogadósok ivadéka¹ —, amelyben minden mezítlábas betyár duhajkodhatott, volt a *csárda*. A rendes hely, ahol bort mértek, volt a *kocsma*. Amelyikben az utast főtt étellel elégtették ki, volt a *vendéglő*. Ahol az utas ételt, italt, éjjeli szállást, kocsiallást, istállót kaphatott, volt a *vendégfogadó*.”

Szeged, illetőleg a Palánk polgári vendégfogadóiról a XVIII. századot megelőző időkből nincsenek adataink. Lehetséges, hogy az ideérkező idegenek addig a kolostorok vendégszeretetét élvezték. Egy XVII. századi adat szerint raguzai kereskedők az alsóvárosi klostromban találtak szállásra.

A XVIII. században Szeged katonai garnizonná, jelentős kereskedővárossá, fontos tiszai átkelőhelyé válik. A számos átutazó hivatalnoknak, katonatisztnek, kereskedőnek vendégfogadók állanak rendelkezésére, amelyek természetesen a tanácsháza és a nagypiac szomszédságában nyílnak meg. Szép sorjában következtek az egyik fogadóról elnevezett Feketesas utcában.

Ismeretes, hogy a régi idők írástudatlan embere számára a boltokat, fogadókat cégérukról nevezték el. Mint a neve is mutatja, a *Feketesas* szintén ilyen cégértől kapta a nevét. Épületeit hatalmas beszálló udvarával a közelmúltban bontották le.

Tömörkény, akinek édesapja Szegeden fogadós volt, gyermekkori emlékeit így örökíti meg:²

„Szép nagy helyek voltak a vendégfogadók nagy udvarokkal. Árultak benne mindent, amit csak kellett. Faggyúgyertyát a kocsinak az istállóban, zabot, almot a lónak. Aztán mindannyiban különféle vadállatok laktak. Különös kedvük volt a régi vendégfogadósoknak ahhoz, hogy állatseregletet tartsanak. Az öreg Fekete Sasban mindig volt néhány sas egy ketrecben, a pincében pedig láncon rókafiak lakoztak. Az udvaron szabadon sétált a gólyapár meg a gödény, ellenben a sündisznók az istállóban tartózkodtak. A padlás tele volt galambbal, a folyosókon kalickában fülemülék és beszédes mátyásmadarak éltek, akik kedélyesen lebetyározták az érkező vendégeket. Nagy kutyák egészítették ki a társaságot, amelyek a nagy macskákkal állottak kitarító háborúban. A tetőket nagy, fényes farkukkal büszke pávák söpörték, és csúnyán kiabáltak. És öreg vendégfogadósok jártak-keltek, az utasok, kocsisok és mindenféle állatok között, és szép kasamadinereket [=alázatos szolgálja] mondtak...”

A Feketesassal átellenben a Feketesas (ma: Bajcsy-Zsilinszky) és Károlyi utca sarkán a legújabb időkhöz állott a régi *Hételektor*, *Hétfejedelem*, ismertebb nevén *Hétválasztó* boltokká, lakásokká alakított épülete.³ Ezt a vendéglőt, illetőleg kávéházát főleg bennszülöttek látogatták: Erdélybe, népünk nyelvén a régi „*Oláhországba*” meg délre, „*Szerbiába*” is fuvarozgató nagykocsisok, disznóvágók, mészárosok, hájsgazdák, superok, cincárok, azaz juhvágók, szappanfőzők, kupecok, mesteremberek,

¹ Öreg regruták. 50.

² Hajnali sötétben. 444; V. ö. még *Móricz P.*, A Feketesas és Hétválasztó. SzN. 1916, 160. sz.

³ Festett cégértábláján a hét német választófejedelem koronával, hermelin prêmes palástokban, fehér lovon. *Hétfejedelem* néven is emlegették. *Cserzy M.*, Régi időkből 37.

akik itt szereztek a világról való értesüléseiket. Ugyanis a Pest-Szeged-Temesvár között közlekedő *gyorsparaszt*, vagyis gyorskocsi vállalat fogata a Hétválasztó előtt szokott megállani. Ilyenkor a vendégfogadó kis házi harangját meghúzták, mire a lacikonyhából, nagypiacról, környékbeli boltokból összesereglettek a kíváncsiak, hogy híreket halljanak az utasoktól, főleg a kocsiától, aki régi ismerősük volt.

A Hétválasztó mellett volt már a XVIII. században is virágzó *Aranysas*⁴, észak felől pedig az *Aranypáva* fogadó, másként Pávakocsmá⁵ hatalmas beszálló udvarral, főleg a nép fiai, így a tanyaiak számára. Előtte hetipiacos napokon vándorköszörűs. Az Aranypávában volt egyébként a tréfásan emlegetett *pávaparlament*, ahol az első világháború előtt a negyvennyolcas képviselők és korteseik a tanyai néppel hetipiacos napokon találkoztak. A valamikor igen jómódú juhászok is itt tartottak gyapjúeladás, illetőleg vásározás után hangos dáridókat. Az Aranypáva hajdani gazdájáról egyébként a régi öregek azt beszélik, hogy Rózsa Sándornak, betyároknak és pusztai embereknek a legjelesebb orgazdája volt.

A Palánk régi vendégfogadói közül ismeretes még az *Ötpacsirta*⁶ a mai Oroszlán utcában, a *Fehérköröszt*⁷ a Somogyi utcában, a romantika Rousseau-kultuszára utaló *Vadembőr* a Dugonics téren, az egykori búzapiacon, a *Háromkirály* a mai Klauzál téren, a *Háromkorona* a zsidótemplom táján. Ez utóbbi két név a napkeleti Háromkirályokra, a vendégfogadósok és utasok ősi, középkori védőszentjeire utal. Róluk kapta nevét a *Háromkorona*, a *Víz* után *Korona* utca (ma Hajnóczy utca).⁸

A kávéházak közül a következők híre maradt fenn: az ősi, de itt már értelmetvesztett Krisztus-szimbólumot idéző *Unikornis* (mitikus egyszarvú állat).⁹ A Palatinuskávéház emlékeztét a mai Nádor utca őrzi, az elnevezés pedig a reformkorra, József nádor idejére utal. Az egykori palánki Templom téren álló *Zrinyi-kávéház* nevét az abszolutizmus hazafias borongásai ihlették. A *Hungária* az Oskola utca déli végén, a régi Hungária szálló épületében, (a mai akadémiai székházban) Pósa Lajost, Gárdonyi Gézá, Dankó Pistát is vendégül látta. Az *Örökvilágosság*¹⁰ a Feketesas, a *Tigris* pedig a Szentháromság utcában állott.

Mégis legjelesebb volt az *Aranyoroszlán*, az Oskola és Tömörkény utca sarkán. Épületét Szeged városképi megújítása során 1964-ben bontották le.¹¹ Götz János nagyfíser, azaz halászlát nagyvállalkozó építette a múlt század elején. Foglalkozásának címerét, a kőből faragott hajóorrát az új házba építve emlékjelül sikerült megmenteni. Később a szabadságharc előtt itt nyílt meg az Aranyoroszlán vendéglő és kávéház, Tömörkény nagyszüleinek kezelésében. A hagyomány szerint Petőfi is megfordult volna benne. Itt darvadozott Petőfi Zoltánka is. Törzsvendége volt Mikszáth Kálmán. Élete végén így emlékezik rá: „*Én a délutáni és esti lefekvésnél egy fél óra múlva rendszeren már Szegeden vagyok, megint régi barátaim között ülök az Oroszlán előtt. És hol ide hozom át szülőföldemet, Nógrádot, hol oda viszem át Szegedet a nógrádi mezőkre és a kettő összeforr egy darabbá, egy szülőföldre...*”

⁴ Már 1725-ben fölbukkan. *Reizner* III, 125. Tábláján arany kétféjű sas. Itt szállott meg II. József szegedi tartózkodása idején (1768). *Reizner* I, 380.

⁵ Cégtáblájának mindkét oldalára arany páva volt festve. Az egyikken magyar, másikán német fölírással. SzN. 1905, 266. sz. *Tömörkény I.*, Az arany pávához. SzN. 1914, 81. sz.

⁶ *Sz. Szigethy V.*, A régi Szegedből az újba. 142. Innen az Oroszlán utca egy részének hajdani *Ötpacsirta* utca neve.

⁷ Ma is áll: Somogyi utca 19.sz. Öregek később is *Fehérköröszt* néven emlegették. Az utcának egyébként *Köröszt* utca volt a vízelőtti neve.

⁸ *Péter L.*, Szeged utcanevei 190. Hajnóczy utca alatt.

⁹ *Reizner* I, 138.

¹⁰ *Cserzy M.*, Öreg Szeged 35.

¹¹ *Mikszáth K.*, Szeged könyve. II, 52. *Czimer K.*, Kaszinó 28; Munkák és napok. 285.; *Bálint S.*, Az Aranyoroszlán és a Kecsketrafi. Délm. 1964, 39. sz.

BOLTOK

A XIX. század végén az Aranyoroszlán helyén nyílt meg az öregek emlékezetében máig élő *Kecske-trafik*. Az elnevezés öngúny szülötte. Ismeretes, hogy a szabókat máig *kecske* csipkelődő névvel is szokták illetni. Nos, a trafik gazdája, Mihályffy László eredetileg szabómester volt. Megfordult ebben a boltban toronyalji uraktól vízenjárókig és kétkézi munkásokig jóformán mindenki. A Kecske mindig tudott újsággal, pletykával szolgálni vevőinek, akik szinte vendégszámba mentek nála. Festett cégére egy szivarozó kecske volt.

A Szegedi Napló közkedvelt századeleji vasárnapi élclap-mellékletének, a *Hüvelyk Matyinak* egyik állandó alakja volt a boltja ajtajában álló Mihályffy, aki *A Kecske szaval* rovatban mondotta el a városi közélet furcsaságairól a maga szókimondó véleményét. Beleszólt, szegedi tájszóval *belekotyélt* mindenbe. Alakját egyébként rokona, Tömörkény mintázta meg. Miként a fogadókat, a boltok elnevezését is cégérük tette fölismerhetővé.

A boltcégérek között legrégebb volt a Budai országúton, vagyis a mai Kossuth Lajos sugárúton a *Három kereskedőhöz* címzett vegyeskereskedés. Cégtabláján magyar, német és török kereskedők voltak ábrázolva, amint egymással cukor, kávé és törökpipa fölött alkudoztak.¹²

A Szentháromság utcai, *A kenyelfutóhoz* címzett szatócsbolt cégtablája egy kenyelfutót ábrázolt szűk trikóban, kezében lovaglövesszövel, utcagyerekektől kísérve. Nagy Ferenc szegedi festő műve volt. Szintén ő festette *A polgárhoz* címzett fűszerkereskedés cégtabláját, amely egy rókusi disznóvágót ábrázolt a régi lovas polgárőrség díszruhájában. Vitkovszky Lőrinc rajztanár festette az Oskola utcai Egressy-házban levő, *Zum Soldaten* pálinkamérés cégtabláját: negyvenhatos bakát ábrázol csákósan, fehér Waffenrockban és fehér vállszíjon lógó panganéttal.

Máshol már bővebben említettük azt a hármas tagozatú tilalomtáblát, amelyet Joó Ferenc, Dankó Pista ipa festett a régi szegedi hajóhídnál.

Mesterembereknek is megvolt a jellegzetes cégérük: a csizmadiák műhelyük elé csizmát akasztottak ki. Tömörkény is megjeleníti Csurri Mihály csizmadiamester cégérét:

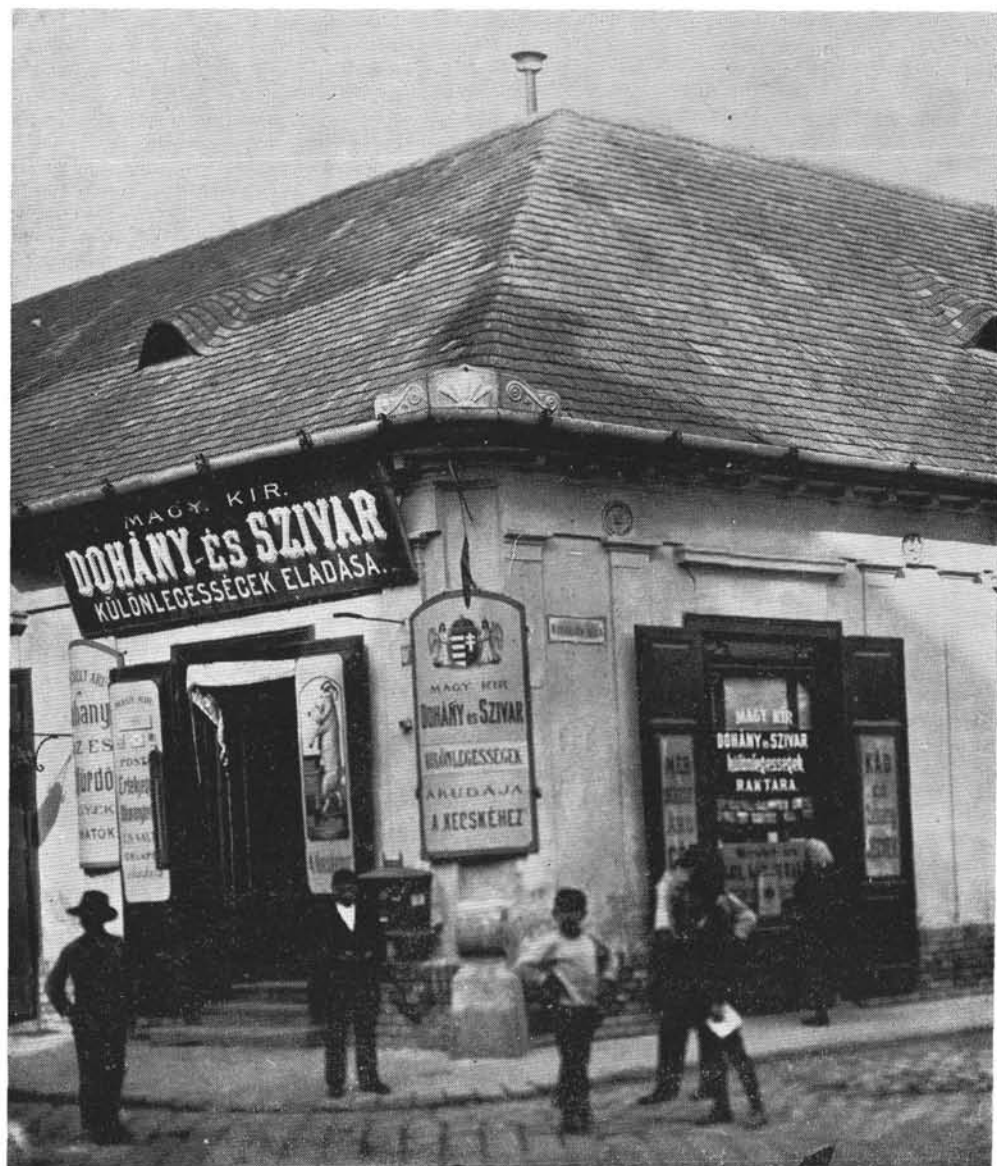
„Két oroszlán igyekszik példátlan méreggel azon, hogy széttépjk a kezük ügyében levő csizmát, de nem bírják széttépni. Mihály tehát a piktórral azt is iratta az oroszlánok hiábavaló munkája alá: a lehetetlenséghez.”¹³

A lakatosok bejáratánál vasból kovácsolt hatalmas kulcs, esetleg griffmadár, a pékek bejáratánál oroszlán, a fűszereseknél pedig tojáson lépkedő kakas függött. A kovácsok címere lófej, szájában patkóval.

¹² Beck P., Régi szegedi cégéerekről. SzN. 1905, 266. sz.

¹³ Tömörkény I., Föltetszik a hajnal. 171.

Ismertetőjelük után nevezték el a *Kékcshellag*, *Mönyecske*, *Fehérkutya*, *Kékgolyó*, *Törökfej*, *Háromfarkas*, *Háromfejsze*, *Durbincs*, *Hétpacsirta*, *Aranypotyka*, *Kékkakas*, *Szarvas* boltokat, illetve kocsmákat. Felsorolásunk hírül sem teljes.¹⁴

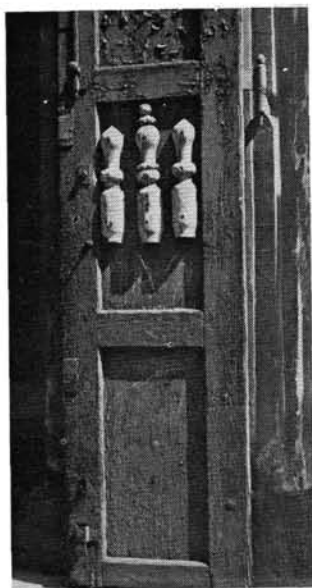

A Kecske-trafik

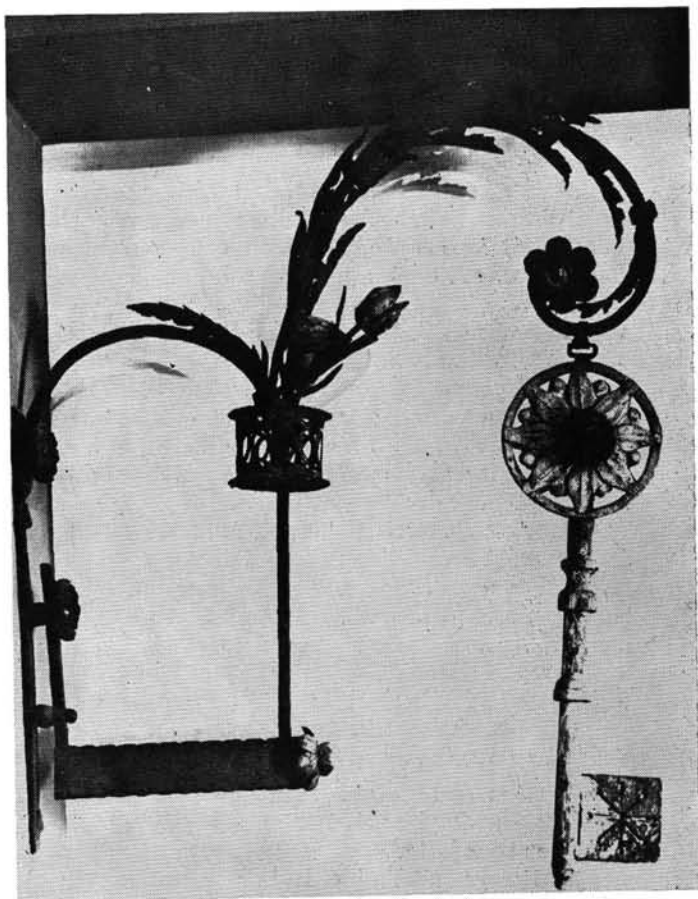
¹⁴ Péter L., Szegedi cégérnevek. Somogyi-könyvtári műhely 1973, 71.

Szatócsbolt cégére (MFM)

Esztergályoscégér (Somogyi utca)

Cégér (Konkoly lakatos Oskola utcai házáról; MFM)

KOCSMÁK

A Szegeden megforduló, átutazó idegenek, vándorlegények, szabadságos katonák, vásárolók ellátását szolgálta a vendégfogadók mellett a Város tulajdonában levő, bérbeadott *lacikonyha*,¹⁵ amely megjelenésében még talán a török idők mediterrán hagyatéka volt. Csak a múlt század hatvanas éveinek elején bontották le. Hatalmas nyílt tornácokat, árkádok alatti utcára nyíló boltokat foglalt magában. A Feketesas utca és a városháza felől mézsárszékek, a nagypiac, vagyis a Széchenyi tér felől fűszerekek, matralista boltok, a déli részen pedig a kocsmák foglaltak helyet. Udvarán pecsenye-, lepény-, hal-, gesztenyesütőgető kofák körül *lacibétyár*, *piacilég* néven is gúnyosan emlegetett lézengők, naplopók, alkalmi munkások, hordárok tanyáztak. A lacikonyha ott állott a városháza mellett, a mai *Bérház* (Széchenyi tér 11.) helyén.

Meghatározatlan helyen, de vagy itt, vagy közvetlen közelben volt a *garkukl*, *khar-kugel* néven emlegetett kóservendéglő. Népiesen *zsidó lacikonyha*.

Amint még mi is hallottuk, és ahogy a „szögedi magyar” Beck Pista is írja, az árvíz után a Város újjáépülése során a sok munkás nép számára szükségessé vált újabb lacikonyha engedélyezése. A Vár mellett, a halpiac körül állították föl sátraikat a meleg ételt áruló asszonyok. Ez a lacikonyha a múzeum fölépülésével később az új híd alá került a *makai piac* szomszédságába. Belekerült a nótába is:

A szögedi híd alatt
Lányok sütik a halat...

Az itt is lézengő, leginkább csak alkalmi munkára vállalkozó férfiaknak meg *hídalji* lett az újabb nevük. Sokszor éjszakázni is itt voltak kénytelenek. E kényszerű szállásnak alvilági nyelven *Hétoszlop*, *Kávéház a hét oszlophoz*, *Laciszálló* tréfás-gúnyos neve is járta.¹⁶

Különleges alkalmi ellátóhely, rögtönzött konyhasátor volt a *duttyán*. A szó még nyilvánvalóan török hagyatéka. Állítására vásár és havibúcsú alkalmával, tehát a máshol jellemzett *vásárálláson*, illetőleg valamelyik Szentháromság utcai ház bérelt udvarán került sor, ahol meleg étel, ital, muzsikaszó várta részben megpihenésre, részben áldomásra, részben pedig mulatságra az embert.

„A duttyán — írja Tömörkény¹⁷ — a baromvásártereken szokott tartózkodni. Nem is egy, hanem sorjában több. Hosszú sátrak, bennük asztalok, padok. Egyik sarokban a konyha, a másikban pedig az itatok. Formájában évszázadok óta alig változott. Vászonsátor karókon, jól lekötözve, hogy a sík mezőn a szél el ne vigye. Néha körülötte kis árok a ponyva külső szélén, hogy eső esetén a víz abba csurogjon és ne folyjon be a sátor alá. Egy nap össze lehet állítani, másik nap szétszedni és kocsióra rakva vinni tovább... Híres és nevezetes ételek kaphatók benne, paprikáshúsok és cigánypecsenyék fehér cipóval.”

¹⁵ SzH 1859, 57. sz.; *Reizner* I. 337.; *Cserzy M.*, Régi időből 90.

¹⁶ SzN. 1892, 116. sz.

¹⁷ SzN 1911, 250. sz. Vö. még Jegenyék alatt. 42; Különféle magyarok. 42. Továbbá *Dugonics A.*, Példabeszédek II. 4.; *Móra F.*, Ének a búzamezőkről. II. 122.; *Móricz Zs.*, Rózsa Sándor I. 145.

Még szintén a török idöket idézi a *kávéduttyán* is: kis, minden oldalról ponyvával födött piaci sátor alatt működő kávé mérés. Itt a kövezetre helyezett vaslábon szabad-tűzön, majd spirituszfözön forralt fekete-, illetöleg tejeskávét alacsony, házilag készült gyalogszékekre telepedve, cserépbögréből fogyasztottak föleg a tanyai asszonyok, kofák.

*

A sör Szegeden hosszú idökön át a polgárság, polgáriasodó rétegek itala volt. A *sörkocsmá* néven emlegetett szegedi sörcsarnokoknak a múlt század derekáról ismert irodalmi eredetű nevei, cégerei is kifejezik a sör lassú társadalmi hódítását, egyúttal német polgárságunk elmagyarosodását. A Feketesas utca sarkán, a mai Prossnitz-ház helyén állott a *Kikeriki*, amelynek cégére a hasonló nevű német élclap kakasát ábrázolta. A Kereszt (ma: Somogyi) utcában volt az *Üstökös*. Ennek cégére meg Jókai Mór élclapjának nyomán készült kifestett bádogból: az üstökös csillagon nyargaló Kakas Mártont formázta. A Kárász utcában a mai Eisenstädter-ház helyén állott hajdani Szekeres-házban viszont a *Bolond Istók* sörkocsmá várta a vendéget. Cégtáblája Tóth Kálmán élclapjára emlékeztetett.

Lassan a városi lakosság: kispolgárság, munkásság, végül a parasztság is megbarátkozott a sörrrel, de manapság is föleg csak nyáridöben issza. Lassú terjedésére jellemző, hogy még századunk elején is voltak Szegeden olyan kocsmák, ahol csak bort lehetett inni. Hallgassuk meg egyébként a szemtanú Tömörkény Istvánt.¹⁸

Ö is úgy tudja, hogy a múlt században a nép még nem sokra becsülte a sört, és csúfságból *flórián-víz* néven emlegette, mert „Szent Flórián védöszentje a sörfözöknek. Talán azért, mert mindig úgy van ábrázolva, hogy egy nagy sajtár vizet önt valahova. Csak az úri nép tartotta előkelöknek: ebéd előtt egy pohár sört inni. Nem is igen volt egy-egy városban több sörcsarnok, csak egy. A sörcsarnok szavat is szösz szerint fordították le a Bierhalle szöből... De még olyan sörcsarnok is volt, hogy nem mérték benne sört. Egy olyan jókora városban például, mint Makó, a sörcsarnokos a hetilapban adta tudtul a nagyközönségnek azt a ritka eseményt, ha valamely dupla ünnepen ráadta a fejét egy söróshordó csapra verésére, kérve a sör elfogyasztásához a kegyes pártfogást...

Ma ugyan már lehetösen más világ van. Még a tanyai magyar is a sört nyakalja a pusztaszéli csárdában.”

A sörnek nincs jellegzetes helyi szökincse, hiedelemvilága. Ez is kései jövevény voltát igazolja. Szözlást is csak egyet idézhetünk arra, ami gyöngö, nem sokat ér: *erös, mint a sörecet*. Kálmány csökai változata szerint: *erös mint a sörecet: három icce egy fözet*.¹⁹

A meleg sörnek nyáridöben *löhügy* a csüfneve. A csapolt sör csurgásának és a vendég poharában maradt sörnek összetöltögetéséből származott keverék a *hanzi*. A polgári világban pénztelen sörivöknek fillérekért szokták eladni. A szó egyébként félnépi. Ismeretes a *vágás* ’nem egész pohárral mért sör’, továbbá a *fütty* ’pikkolósör’ is. Mindezek a szakma országos szökincseiből hatoltak be a szegedi külváros nyelvébe.

Öregek emlékeznek még a *sörélesztö* használatára, de hajdani készítmödját már nem tudták elmondani.

*

A családon, meghitt áldomásokon kívül a borivás színhelye Szegeden is a *bor-mérés, kocsmá* volt. A kettö nem egészen egy.

Régebben minden szegedi polgárnak jogában állott saját bortermését kimérve is eladni. Ez volt a *polgári bormérés*. A városi tanács már a XVIII. század elején elhatá-

¹⁸ Apró dolgok SzN. 1912, 285. sz.

¹⁹ Kálmány III, 270.

rozta, hogy a polgári lakosság évi 30 forint befizetése ellenében nemcsak *kántorokon*, azaz az évnegyedenként ismétlődő *kántorheteken*, tehát *mátyási, pünkösdi, szentmihályi* és *karácsonyi kántorok* idején, hanem egész esztendőben mérhet bort, de utcára nem viheti ki.²⁰

Egy 1848 júliusában hozott közgyűlési határozat szerint csak az a polgár mérhet bort, akinek legalább 500 pengőforint értékű szőleje vagy annyit érő ingatlana van. Tartozik azonban engedélyért folyamodni. Az adón kívül 2 forint a kórház számára, 2 forint a tűzi tárba és évnegyedenként esedékes illeték gyanánt „kántor megváltása címén 2 forint” előre fizetendő.

„A kávéház — írja a vendéglősivadék Tömörkény²¹ — török maradvány. A fogadó német származás, a polgári bormérés pedig magyar dolog. Régi tisztessége ugyan ma már nem az, ami régen volt. Régente... volt... polgári bormérés, amely csak tavasztól őszig szolgált. A háznak kapualja volt. Úgy hívták az ilyent, hogy száraz bejárás. Volt a kapu alatt egy zöld asztal, egy pad a fal mellett, meg néhány szék. Ahány ember a padra, meg a négy székre ráfért — amennyi lehetséges volt — de annál több ember már hiába ment volna oda... Összevissza talán három bormérés van a városban olyan, amely a kilencórai harangszót betartja... Ez a kilencórai harangszó a polgári lefekvés ideje... Ennél fogva a rendes polgár bormérésébe ha fél kilenckor bemegy a másik rendes polgár, és egy félliter bort kiparancsol, megkérdezik tőle:

— Kilenc óráig megissza-e?”

Szólanunk kell a kiskocsmák világáról is, amelyeknek gazdája főfoglalkozásként mérte a bort. Cserzy Mihály így jellemzi őket;

„bennük minden időben lehetett főtt- és sülthalat kapni. Igazi csárdatípusuk is volt. Léccel elkerített söntés, falán a nagy deszkatábla, melyre a kontót krétázta föl a gazda, hogy hamarabb lekvitelje tartozását az adós. A söntésben a fehér kendővel leterített nagy boroscancsó... Néhol bádogból fabrikált tükrös ponty, mint szimbólum.”²²

A tiszapartiaknak jellegzetessége volt a hajócégér, másként kishajó, vagyis a menyezetről lelógó miniatűr bögőshajó.

„Ott függött egy — írja Tömörkény — az ivó tetején, láncokra akasztva, lobogó zászlóval, mert a nemzeti színű zászlórudat is ráfaragják oda, ahova illik, a domentátum oldalába, a kormányorttól jobb kézre, mint illik.”²³

A század első évtizedeiben különös híre volt Bitó János halászmester, Bagics Rozál, Kis Julcsa, de főleg Ónozó Poldiné halászcárdájának (a Korányi rakpart 5. számú „Sellőház” helyén). Ónozoné leghíresebb vendége Tömörkény volt, akinek a *vizenjárók* és *kétkézi munkások* világáról szóló novellái itt fogantak. Juhász Gyula külön költeménnyel hódol a vendég és fogadós, Tömörkény és Ónozoné emlékezetének:

Iszom a borom, irom a dalom,
Új tavaszon a régi asztalon.

Egy halhatatlan cimbora van itt,
Koccint velem és gondol valamit.

Betyár az élet és drága a bor,
A tavasz is más most, mint valamikor.

A szegedi parasztok és ögyéb urak: Tömörkény, Cserzy, Juhász Gyula olykor-olykor más kiskocsmába is elvetődtek, így Alsóvároson *Katona Palcsi*, *Bite tálás*, *Sipka Rózsa*, *Kopp János*, Mórában *Savanya János*, Felsővároson *Csányi Angyó*, *Gedő József*, *Masa szülém* borméréseibe.

²⁰ *Reizner* III, 125; *Kovács* 167; *Célszerű szegényemberek*. 120.

²¹ Hajnali sötétben. 412.

²² *Cserzy*, *Öreg Szeged*.

²³ Új bor idején. 24.

Egyes kocsmákban *cimbalmosok* is akadtak: munkából kiöregedett célszörű szőgény embörök, nem cigányok, akik leginkább a maguk passziójára játszottak. Olykor kisebb lakodalmakba, szombat és vasárnap estéken kocsmába is eljártak. Ilyen volt a Kopp Jánosnál cimbalmozó alsóvárosi *Papp Sándor*, akit Juhász Gyula is szívesen meghallgatott. Nem cigányosan játszott.

*

Eredetileg, még a jószághajtás idején, betyárvilágban az útszéli, pusztai, nem mindig megbízható pihenő, ivóhelynek *csárda* volt a neve, ahol olykor *csárdások*, vagyis könnyelmű fehérnépek is akadtak. Érthető tehát, hogy régebben az elzüllött lányokat így is emlegették: csárdás lőtt belüle. A nótabeli *csárdás kisangyalom* valamikor tehát pajkoskodó volt, éppenséggel nem kedveskedő.

„A csárdanevek — emlékezik Tömörkény²⁴ — különfélék voltak a régi időkben, amidőn kocsin és gyalog utaztak emberek, s az útszéli vendéglőkre olyan szükség volt, mint a falat kenyérré. Volt *Buki* meg *Lébuki*, volt *Cifra* meg *Szépasszonyos*, azután *Hatrongyos* és *Hámszárító*. Ez utóbbi arra utal, hogy habosak már ugyancsak a lovak: hé, hát állj és vedd le róluk a hámat, hadd száradjon egy kicsit. Azután iromba betűkkel fölírások voltak a csárda külső falán. Hogy: *Ma pénzért, holnap ingyen*. Másutt: *Itt a világ közepe, ha nem hiszöd, gyere be*. Megint más hívogató: *Hé, megállj, itt a jó bor, itt igyál*. Régebben egy pusztai csárda faláról ezt a verset olvastam le:

*Itt nincs hitel, szabott ár,
Ha van pénzed, úgy igyál.
Idd meg a bort hidegen,
Csapd ki a pénzt melegen.”*

²⁴ A kraszniki csata. 198. Vö. még Gerendás szobákból. 54, 57.